

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет прикладної математики та інформатики
Кафедра інформаційних систем

Затверджено

На засіданні
кафедри інформаційних систем
факультету прикладної математики та
інформатики
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 08.09.2025 р.)

В.о. завідувача кафедри

Віталій ГОРЛАЧ

Силабус з навчальної дисципліни

“Паралельні алгоритми: побудова та аналіз”,

що викладається в межах ОПП Середня освіта (Інформатика)
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів з
спеціальності 014.09 – середня освіта (інформатика)

Львів 2025 р.

Назва дисципліни	Паралельні алгоритми: побудова та аналіз
Адреса викладання дисципліни	Головний корпус ЛНУ ім. І. Франка м. Львів, вул. Університетська 1
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Факультет прикладної математики та інформатики Кафедра інформаційних систем
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	01 – освіта / педагогіка 014.09 – середня освіта (інформатика)
Викладачі дисципліни	Яджак Михайло Степанович, професор кафедри інформаційних систем, доктор фіз.-мат. наук (лекції та лабораторні заняття)
Контактна інформація викладачів	mykhailo.yadzhak@lnu.edu.ua; yadzhak_ms@ukr.net. Головний корпус ЛНУ ім. І. Франка, каб. 260 м. Львів, вул. Університетська, 1
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	Консультації в день проведення лекцій/лабораторних занять (за попередньою домовленістю)
Сторінка курсу	https://ami.lnu.edu.ua/course/paralelni-alhorytmy-pobudova-ta-analiz-so
Інформація про дисципліну	Дисципліна «Паралельні алгоритми: побудова та аналіз» є вибірковою дисципліною з спеціальності 014.09 – середня освіта (інформатика) для освітньої програми Середня освіта (Інформатика), яка викладається у 8-му семестрі в обсязі 3,5-х кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі дисципліни	Метою вивчення вибіркової дисципліни «Паралельні алгоритми: побудова та аналіз» є одержання студентами знань і навичок, які потрібні для побудови ефективних паралельних алгоритмів розв’язання алгоритмічно складних задач на сучасних обчислювальних засобах – багатоядерних комп’ютерах і кластерах. Завданням вивчення дисципліни є формування у студентів теоретичних знань і практичних навичок для побудови та дослідження паралельних алгоритмів розв’язання алгоритмічно складних задач; навчання студентів здійснювати оптимізацію паралельних алгоритмів за швидкодією, використанням пам’яті та обсягом необхідного обладнання, розробляти паралельні алгоритми, орієнтовані на реалізацію на обчислювальних засобах нетрадиційної архітектури.
Коротка анотація дисципліни	Навчальну дисципліну розроблено таким чином, щоб ознайомити студентів з основними положеннями теорії паралельних обчислень, необхідними для розробки та дослідження паралельних алгоритмів з використанням сучасних апаратних та програмних засобів. Тому в дисципліні подано як основні методи розпаралелювання обчислень, так і показано їх застосування під час розв’язання конкретних обчислювальних задач. У курсі також розглядаються деякі обчислювальні системи нетрадиційної архітектури (систолічні масиви, квазісистолічні структури, системи зі структурно-процедурною організацією обчислень, нейрокомп’ютери, машини потоків даних).

<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p>Основна література.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Минайленко Р. М. Паралельні та розподілені обчислення: навч. посібник. – Кропивницький: Видавець Лисенко В. Ф., 2021. – 153 с. 2. Яджак М. С. Паралельні методи та алгоритми розв’язання задач цифрової фільтрації масивів даних // Фізико-математичне моделювання та інформаційні технології. – 2022. – Вип. 34–35. – С. 77–83. 3. Вдович Р., Яджак М. Аналіз реалізації паралельних алгоритмів цифрової фільтрації великих масивів спотворених даних // Фізико-математичне моделювання та інформаційні технології.–2025.–Вип.40.–С. 47–52. 4. Rauber T., Rünger G. Parallel Programming Models. In: Parallel Programming. Springer, Cham, 2023. https://doi.org/10.1007/978-3-031-28924-8_3. 5. Yadzhak M.S. Parallel algorithms for data digital filtering // <u>Cybernetics and Systems Analysis</u>. – 2023. – Vol. 59, N 1. – P. 39–48. <p>Додаткова література.</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Малашонок Г. І., Сідько А. А. Паралельні обчислення на розподіленій пам’яті: OpenMPI, Java, Math Partner: підручник. – Київ: НаУКМА, 2020. – 266 с. 7. Звенігородський О. С., Зінченко О. В., Чичкар’ов Є. А., Кисіль Т. М. Штучний інтелект. Вступний курс: Навчальний посібник. – К.: ДУТ, 2022. – 194 с. 8. Яджак М. Використання задач та алгоритмів цифрової фільтрації для викладання основ паралельного програмування // Матер. 11-ї міжнар. наук. конф. «Математичні проблеми механіки неоднорідних структур», 24–26 вересня 2024 р., м. Львів. – С. 211–212. 9. Neeraj Cheryala. Systolic Arrays and the TPU [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.linkedin.com/pulse/systolic-arrays-tpu-neeraj-cheryala.
<p>Обсяг курсу</p>	<p>Загальний обсяг: 105 годин. Аудиторних занять: 80 год., з них 32 год. лекцій та 48 годин лабораторних занять. Самостійної роботи: 25 год.</p>
<p>Очікувані результати навчання</p>	<p>Після завершення цього курсу студент буде :</p> <p>знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - основні поняття теорії паралельних алгоритмів; - особливості комунікаційного середовища паралельної обчислювальної системи; - основні методи синтезу паралельних алгоритмів; - паралельні алгоритми для розв’язання задач цифрової фільтрації, що використовують синхронну та асинхронну схеми обчислень; - паралельні алгоритми для розв’язання алгоритмічно складних задач лінійної алгебри; - систолічні алгоритми фільтрації даних; - деякі паралельні алгоритми опрацювання зображень; - паралельні обчислювальні системи нетрадиційної архітектури (систолічні, квазісистолічні, зі структурно-процедурною організацією обчислень, потоків даних, нейромереві); <p>вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - знаходити середній ступінь паралелізму числового алгоритму; - будувати алгоритми з обмеженим паралелізмом та автономними гілками; - будувати і оцінювати систолічні та квазісистолічні алгоритми обчислень; - знаходити прискорення та ефективність паралельного алгоритму; - порівнювати паралельні алгоритми за швидкодією; - оптимізувати систолічні масиви.

	Курс забезпечує набуття таких компетентностей: ІК, ЗК1, ЗК4, ФК1, ФК3, ПК2, ПК3, ПК4 та програмних результатів навчання: ПРН7, ПРН9, ПРН16, ПРН17.					
Ключові слова	Паралельний алгоритм, прискорення обчислень, конвеєризація, систолічні масиви, квазісистолічні системи, ефективність паралельного алгоритму, нейронні мережі, обмежений паралелізм, цифрова фільтрація даних, штучний інтелект.					
Формат курсу	Очний. Проведення лекцій, лабораторних занять і консультацій.					
Теми	Теми подані по схемі курсу нижче.					
Підсумковий контроль, форма	Залік у кінці другого семестру у формі усного опитування.					
Пререквізити	Для вивчення дисципліни студенти потребують базових знань з курсів «Архітектура обчислювальних систем та комп'ютерна схемотехніка», «Програмування», «Теорія алгоритмів», «Дискретна математика».					
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентації, лекції, модульний контроль. Індивідуальні завдання.					
Необхідне обладнання	Багатоядерний комп'ютер, ОС Microsoft Windows XP/7/10/11, офісні пакети MS Office 365 і LibreOffice, пакет «Деканат», програми Zoom і MS Teams.					
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою.					
	Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		
				Екзамен, диференційований залік	залік	
	A	Відмінно	100 - 90	Відмінно	5	зараховано
	B	Дуже добре	81- 89	Добре	4	
	C	Добре	71 -80			
	D	Задовільно	61 - 70	Задовільно	3	
	E	Достатньо	51- 60			
FX (F)	Незадовільно	0 - 50	Незадовільно	2	не зараховано	
Оцінювання знань студентів проводиться протягом семестру за такими видами робіт: індивідуальні завдання (20 % семестрової оцінки, максимальна кількість балів 20) – завдання № 1-2 по 10 балів за кожне; контрольні роботи (50 % семестрової оцінки, максимальна кількість балів 50) – дві роботи по 25 балів за кожну; опитування на лабораторних заняттях (30 % семестрової оцінки, максима-						

льна кількість балів 30).

Критерії оцінювання індивідуальних завдань № 1-2:

№ 1-2 (10балів)	Критерії оцінювання
10 балів	студент повністю виконав умови завдання, алгоритм реалізовано правильно, відповідає на всі запитання, пов'язані з тематикою завдання; проводить чіткий аналіз та порівняння отриманих результатів;
8-9 балів	студент повністю виконав умови завдання, алгоритм реалізовано правильно, на деякі запитання, пов'язані з тематикою завдання, відповідає з незначними неточностями; проводить аналіз отриманих результатів з незначними неточностями;
6-7 балів	студент виконав завдання з незначними помилками, але самостійно їх виправляє, якщо на них вкаже викладач; на деякі запитання, пов'язані з тематикою завдання, відповідає з неточностями; проводить аналіз отриманих результатів з неточностями;
4-5 балів	студент виконав завдання частково, алгоритм реалізовано з помилками, які частково може виправити, якщо на них вкаже викладач; на запитання відповідає з помилками, проводить аналіз отриманих результатів з помилками;
1-3 бали	студент виконав завдання частково або з грубими помилками, які самостійно не може виправити, переважно не відповідає на запитання;
0 балів	студент не виконав завдання.

Критерії оцінювання контрольних робіт №1-2 (кожна містить 3 завдання: 2 – на 8 б. та 1 – на 9 б.):

завдання на 8 б.:

8 б. – завдання виконане правильно;

5-7 б. – завдання виконане з незначними помилками на кінцевому етапі;

1-4 б. – завдання виконане частково або з грубими помилками;

0 б. – завдання не виконане;

завдання на 9 б.:

9 б. – завдання виконане правильно;

6-8 б. – завдання виконане з незначними помилками на кінцевому етапі;

3-5 б. – завдання виконане частково або з помилками;

1-2 б. – завдання виконане частково та з грубими помилками;

0 б. – завдання не виконане.

Критерії оцінювання результатів опитування на лабораторних заняттях (за семестр 6 запитань по 5 балів кожне):

запитання на 5 балів:

5 б. – відповідь на запитання чітка і правильна;

4 б. – відповідь має окремі неточності;

3 б. – відповідь на запитання не повна або має помилки;

2 б. – відповідь з грубими помилками;

1 б. – відповідь не зовсім стосується поставленого запитання;

	<p>0 б. – студент не відповідає на запитання. Загалом протягом семестру 100 балів.</p> <p>Письмові роботи: Очікується, що студенти виконають чотири письмові роботи (два індивідуальні завдання та дві контрольні роботи).</p> <p>Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.</p> <p>Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції та практичні заняття курсу. Студенти повинні інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів, визначених для виконання всіх видів письмових робіт та індивідуальних завдань, передбачених курсом.</p> <p>Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані при поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях, не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Питання до заліку.</p>	<p>Поняття паралельного алгоритму. Паралельно-конвеєрне опрацювання інформації. Оцінка прискорення обчислень. Автономні та зв'язані гілки паралельного алгоритму. Синхронна та асинхронна схеми обчислень. Ступінь паралелізму алгоритму. Прискорення та ефективність паралельного алгоритму. Основні компоненти комунікаційного середовища паралельної обчислювальної системи. Автоматичне та автоматизоване розпаралелювання. Поняття дрібнозернистого та крупнозернистого алгоритмів. Сильнозв'язані та слабозв'язані задачі. Обчислювальні системи систолічного типу. Обчислювальні машини потоку даних. Системи зі структурно-процедурною організацією обчислень. Нейрокомп'ютери. Систолічні алгоритми. Розпаралелювання матрично-векторного добутку та матричного множення. Розпаралелювання методів розв'язування СЛАР. Розпаралелювання методу Ейлера для розв'язання задачі Коші. Побудова алгоритмів цифрової фільтрації сигналів на основі використання методу гіперплощин для розпаралелювання циклів. Алгоритми цифрової фільтрації з обмеженим паралелізмом. Оцінка прис-</p>

	<p>корення.</p> <p>Алгоритми цифрової фільтрації з автономними гілками. Оцінка прискорення обчислень.</p> <p>Паралельні алгоритми опрацювання зображень.</p> <p>Паралельні алгоритми та забезпечення режиму реального часу під час розв'язування алгоритмічно складних задач.</p> <p>Порівняння паралельних алгоритмів за швидкодією.</p> <p>Модифікації методу пірамід для розпаралелювання циклів.</p> <p>Вплив паралельних обчислень на розвиток штучного інтелекту.</p>
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Схема курсу

Тиж-день	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Література. Ресурси в інтернеті	Години	Термін виконання
1	Тема 1. Вступ до курсу (Поняття паралельного алгоритму. Автономні та зв'язані гілки паралельного алгоритму. Синхронна та асинхронна схеми обчислень).	Лекція, самостійна робота	[1–9]	2 2	1 тиждень
	Тема 1. Зачеплення конвеєрів операцій та паралельно-конвеєрне опрацювання інформації (Конвеєризація. Прискорення конвеєризованих обчислень).	Лаб.	[1–9]	2	1 тиждень
2	Тема 2. Паралелізм і конвеєризація (Оцінювання ступеня паралелізму алгоритму. Прискорення та ефективність паралельного алгоритму. Прискорення конвеєризованих обчислень).	Лекція, самостійна робота	[1–9]	2 2	1 тиждень
	Тема 2. Зачеплення конвеєрів операцій та паралельно-конвеєрне опрацювання інформації (Зачеплення та паралельна робота конвеєрів. Оцінка прискорення обчислень).	Лаб.	[1–9]	4	2 тижні
3	Тема 3. Особливості комунікаційного середовища паралельної обчислювальної системи (Вплив на ефективну реалізацію паралельного алгоритму. Широкомасштабні та локальні комунікаційні мережі. Швидкі та повільні обміни між вузлами мережі).	Лекція, самостійна робота	[1–9]	2 2	1 тиждень
	Тема 3. Паралельні алгоритми розв'язання одновимірної задачі цифрової фільтрації (Синхронна та асинхронна схеми обчислень).	Лаб.	[1–9]	2	1 тиждень
4	Тема 4. Особливості комунікаційного середовища паралельної обчислювальної системи (Мережі з фіксованою топологією та реконфігуровні мережі. Регулярні і нерегулярні мере-	Лекція, самостійна робота	[1–9]	2 2	1 тиждень

	жі. Типи топологій комунікаційних мереж).				
	Тема 4. Розв'язання одновимірної задачі цифрової фільтрації з використанням методу гіперплощин для розпаралелювання циклів (Ідея методу гіперплощин. Обмеження на оператори тіла циклу. Приклади застосування методу).	Лаб.	[1–9]	4	2 тижні
5	Тема 5. Підходи до розпаралелювання послідовних алгоритмів і програм (Автоматичне та автоматизоване розпаралелювання. Основні етапи розпаралелювання ациклічних і циклічних ділянок програм та алгоритмів).	Лекція, самостійна робота	[1–9]	2 2	1 тиждень
	Тема 5. Розв'язання одновимірної задачі цифрової фільтрації з використанням методу гіперплощин для розпаралелювання циклів (Застосування методу до розв'язання задачі фільтрації. Оцінка складності та прискорення паралельних алгоритмів).	Лаб.	[1–9]	2	1 тиждень
6	Тема 6. Деякі загальні методи синтезу паралельних алгоритмів (Поняття дрібнозернистого та крупнозернистого алгоритмів. Сильнозв'язані та слабозв'язані задачі. Декомпозиція за даними).	Лекція, самостійна робота	[1–9]	2 2	1 тиждень
	Тема 6. Метод пірамід для розпаралелювання циклів, його недоліки та можливості модифікації (Суть методу, деякі способи усунення недоліків).	Лаб.	[1–9]	4	2 тижні
7	Тема 7. Деякі загальні методи синтезу паралельних алгоритмів (Функціональна декомпозиція. Декомпозиція області розв'язання задачі. Реструктуризація даних).	Лекція, самостійна робота	[1–9]	2 2	1 тиждень
	Контрольна робота.	Лаб.	–	2	
8	Тема 8. Паралельні алгоритми розв'язання алгоритмічно складних задач (Розпаралелювання матрично-векторного добутку та матричного множення. Розпаралелювання ітераційного методу Якобі для розв'язання СЛАР).	Лекція, самостійна робота	[1–9]	2 2	1 тиждень
	Тема 7. Розв'язання одновимірної задачі фільтрації з використанням методу пірамід для розпаралелювання циклів (Оцінка складності та прискорення паралельних алгоритмів).	Лаб.	[1–9]	4	2 тижні
9	Тема 9. Паралельні алгоритми розв'язання алгоритмічно складних задач (Розпаралелювання методу виключення Гаусса для розв'язання СЛАР та	Лекція, самостійна робота	[1–9]	2 2	1 тиждень

	методу Ейлера для розв'язання задачі Коші).				
	Тема 8. Розв'язання одновимірної задачі фільтрації з використанням методу пірамід для розпаралелювання циклів (Алгоритми з обмеженим паралелізмом. Оцінка прискорення).	Лаб.	[1–9]	2	1 тиждень
10	Тема 10. Паралельні обчислювальні системи нетрадиційної архітектури (Систолічні обчислювальні системи. Квазісистолічні обчислювальні системи та їх застосування).	Лекція, самостійна робота	[1–9]	2 2	1 тиждень
	Тема 9. Розпаралелювання циклічних ділянок алгоритмів або програм: модифікації методу пірамід (Організація обмінів між гілками).	Лаб.	[1–9]	4	2 тижні
11	Тема 11. Паралельні обчислювальні системи нетрадиційної архітектури (Нейромеревеві обчислювальні системи. Машини потоку даних).	Лекція, самостійна робота	[1–9]	2 2	1 тиждень
	Тема 10. Розпаралелювання циклічних ділянок алгоритмів або програм: модифікації методу пірамід (Конвеєрний запуск «обрізаних» пірамід).	Лаб.	[1–9]	4	2 тижні
12	Тема 12. Паралельні обчислювальні системи нетрадиційної архітектури (Асоціативні обчислювальні машини. Системи зі структурно-процедурною організацією обчислень).	Лекція, самостійна робота	[1–9]	2 1	1 тиждень
	Тема 11. Паралельні алгоритми розв'язання двовимірної задачі цифрової фільтрації (Синхронна та асинхронна схеми обчислень).	Лаб.	[1–9]	4	2 тижні
13	Колоквіум.	Лекція	–	2	
	Тема 12. Паралельні алгоритми розв'язання двовимірної задачі цифрової фільтрації (Алгоритми з автономними гілками. Обмежений паралелізм).	Лаб.	[1–9]	2	1 тиждень
14	Колоквіум.	Лекція	–	2	
	Тема 13. Систолічні алгоритми обчислень та їх оцінювання (Прискорення та ефективність алгоритмів).	Лаб.	[1–9]	4	2 тижні
15	Тема 13. Двовимірна задача цифрової фільтрації та опрацювання зображень.	Лекція, самостійна робота	[1–9]	2 1	1 тиждень
	Контрольна робота.	Лаб.	–	2	
16	Тема 14. Паралельні обчислення та перспективи розвитку штучного інтелекту.	Лекція, самостійна робота	[1–9]	2 1	1 тиждень
	Залік.	Лаб.	–	2	